

ТМ	Г. XXIX	Бр. 1-2	Стр. 231 - 233	Ниш	јануар - јун	2005.
----	---------	---------	----------------	-----	--------------	-------

Приказ дела
Примљено: 10.02.2005.

Ирена Вељковић

РЕЛИГИЈСКА КУЛТУРА РОМА*

Зборник радова *Roma Religious Culture*, који је приредио наш истакнути социолог религије и ромолог професор др Драгољуб Ђорђевић, на један реалан и колоритан начин описује многобројну ромску популацију као једну аутентичну етно-групу, како у Србији, тако и на ширем простору Балкана. Зборник од 24 рада, укључујући и исцрпан предговор о прошлости, садашњости и будућности Рома, истакнутих балканских теоретичара религијских и етничких односа, осветљава многобројна питања и проблеме ромске етничке, религијске и културне заједнице кроз пет поглавља: 1. The Roma, Religions, Religiousness and Churches (Роми, религије, религиозност и цркве); 2. Traditional Culture and Identity of Roma (Традиционална култура и идентитет Рома); 3. Roma Customs (Ромски обичаји); 4. Roma Cult Places and Culture of Death (Ромска култна места и култура смрти) и 5. Roma Protestant Communities (Ромске протестантске заједнице).

Кроз ових 5 поглавља читалац, био он обичан, осредње информисан, грађанин или озбиљан научни радник, може се на једноставан, али изнад свега научно заснован приступ, информисати о националном идентитету Рома, њиховој прошлости, садашњем начину живота и перспективама ромске заједнице, али исто тако и увести у њихове многобројне проблеме интеграције, асимилације и дискриминације.

Почев од 11. века, владавине Немањића у Србији, преко инвазије Отоманског царства, па све до садашег удела Ромске популације у сивој економији и уличног просјачења, може се стећи увид у, најшире речено, културу живљења (или боље речено преживљавања) ромске етничке и религијске заједнице. Оно што би се најшире могло назвати ромски културни идентитет је у овом зборнику приказано кроз многобројне аспекте утицаја локалних култура, покушаја њихове интеграције у друштво, асимилације, процесе јачања ромског колективног идентитета али и многе друге који представљају покушај разумевања позиције и религијског статуса ромске

* Dragoljub B. Đorđević (ed.), *Roma Religious Culture*, YSSSR/YURoma center/ Punta, Niš, 2003.

Рад са пројекта *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције* (1310), који реализује Институт за социологију Филозофског факултета у Нишу, а финансира га Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

популације као етничке, религијске и конфесионалне мањине, како на европским, тако и балканским просторима, нарочито у процесу транзиције.

Полазећи најшире од демографских карактеристика ромске етничке заједнице, преко религијских обичаја и веровања, вишеструког идентитета до њихове етничке изолације и мимикрије, радови у овом зборнику су резултат многобројних емпиријских и теоријских истраживања која су спроведена у протеклих неколико година у постсоцијалистичким земљама Балкана. Ови радови говоре о својеврсном "миксу" очуваних старих веровања Рома и прихватања религије друштвеног окружења у којем живе тј. прихватању нове религијске културе, анализирајући узроке ових тенденција, што свакако представља један комплексан и тежак мултидисциплинарни задатак. Иако се са процесом економске и политичке модернизације у земљама у транзицији ситуација значајно мења, негативни стереотипи према Ромима остају типични за све балканске земље. Приказана социјална, етничка и религијска дистанца, како етничке већине, тако и других етничких мањина је показала веома висок степен социјалне, етничке и расне дистанце према Ромима на овим просторима која је више пута потврђена социолошким истраживањима. Тако су Роми још увек негативно схваћени и прихваћени, непожељни.

Циљ овог зборника је да на најједноставнији, али и најефикаснији могући начин – путем изношења научно заснованих података, разоткрије многобројне непознанице које "демонизују" овај народ, анализира узроке ових опасних тенденција и тиме демистификује ромску популацију у целини. Научно изучавање свеукупне културе ромске етничке заједнице је овде објединило социолошки, историјски, антрополошки, етнолошки, лингвистички и дијалектолошки приступ. Поређења ромских заједница које су смештене у два потпуно различита културна контекста омогућава да се увиде друштвене разлике које постоје међу самим Ромима, што указује на то да је живот ромске заједнице изузетно завистан од културне интеракције са другим заједницама. Покушавајући да дочарају шаренолики фолклор и етнолошке елементе ромске културе, истраживачи су изнели многобројне примере, описе, типологије и социолошке анализе обичаја за време прослава и празника које Роми упражњавају у својој религијској пракси. Како празници окарактерисани у мноштву симболике играју кључну улогу у идентитету Рома најбоље се може видети из аутентичних животних прича самих Рома и разговора које је истраживач са њима водио. Ове приче самих Рома о себи нам омогућавају да на најдиректнији начин упознамо њихова веровања, митологију, магијске обреде и веровања, обред приношења жртве, фолклорно наслеђе, њихове народне приче, лирске форме, свадбарску поетику, њихова култна места, упражњавање тзв. културе смрти и још много тога што у великој мери одређује њихов поглед на свет. У овим интересантним "животним причама" Рома, може се уочити њихова улога и статус који им припадају или су им приписане, њихови интерперсонални односи у својим малим заједницама али и њихова веровања о својим религијским коренима почев од њихове древне постојбине, преко велике сеобе из Азије на европски континент када су се по први пут сусрели са хришћанском и исламском традицијом.

Зборник *Roma Religious Culture* нарочито је значајан јер представља допринос не толико често научно полемисаном аспекту људских права,

укључујући и права религијских мањина. Изолација и одбијање ромске популације од стране макро-друштва свакако је свеприсутан феномен још од времена њиховог насељавања у Европу. Многобројни текстови у зборнку наводе нас на размишљање да ли судимо о Ромима на основу наших сопствених предрасуда, иако не знамо много о њиховом стварном положају и животу. Чињеница је да су Роми као етничка, религијска и културна група маргинализовани и депривилеговани у заједницама у којима живе, они живе у некој врсти "упоредног света и цивилизације" смештеног у засебан простор и време, и као такви они представљају велики изазов новоуспостављеним демократским друштвима. Али, иако Роми немају друштвену моћ и утицај, они имају толеранцију као моралну вредност коју упражњавају. Они су овде на основу многих анализа приказани као заједница толеранције јер је религијска ситуација међу Ромима показала колико имају смисла за толеранцију разлика. Радови такође полемишу зашто Роми, иако представљени као заједница толеранције ипак представљају културно-етнички изазов већинским етничким заједницама. Зборник пружа многобројне могућности осветљавања и транспарентности животних проблема ромске популације у окружењу које им може и мора омогућити да реше своје многобројне проблеме на начин који ће учинити могућим реализацију њихових основних људских права.

Зборник представља одличан покушај "демистификације" Рома у сваком смислу, најшире њихове културе, али исто тако и отвара многобројне могућности за њихово свеукупно "приближавање". Последњих деценија је присутно обнављање идеје о јединству ромског народа и евидентно буђење националне свести међу Ромима, иако постоје многобројне тешкоће у процесу националне изградње ромског јединства које отежавају овај процес. Роми су по мишљењу Горана Башића вероватно последњи европски народ који се суочава са проблемима повезаним са очувањем и изградњом свог сопственог националног идентитета. Остаје нам да се надамо да ће *Декада укључења Рома (2005–2015.)* утицати на то да ће ромска етничка заједница у сарадњи са многобројним другим актерима друштва креирати један амбијент који ће омогућити живот и суживот у складу са европским стандардима. Показано је да Роми морају пронаћи најбезболнији начин да сачувају оно аутентично и фолклорно што их је одржало током свих ових векова, али у исто време и прихватити вредности заједница у којима живе како би сви заједно дали допринос социјалној стабилности религијских односа и једном мултиетничком, мултирелигијском и мултикултуралном демократском друштву.